

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat
komitesi çıkarır

YIL : 4 SAYI : 28

1 Ağustos 1941

Basıldığı yer : Çorum Vilâyet Matbaası

5006743

1941-1942, 28-37

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat
komitesi çıkarır

Yıl : 4

1 Ağustos 941

Sayı : 28

İÇİNDEKİLER

	Sahife
1 — Tekrar intişara başlarken	*** 851
2 — Hicri 11 inci asırda Çorum	H. T. Dağhoğlu 852
3 — Koşma	Nushi Tombuş 854
4 — Çorumda yağmursuzluk ve halktaki ananeler	Hayri Karamuk 856
5 — Çorumda köy düğünü	Ferit Dedebaş 858
6 — Çorumlu	Mediha Ayan 864
7 — İnkılâplar ayı — Temmuz	Ferit Dedebaş 866
8 — Yara ve tedavisi	Dr. Âdil Özkan 867
9 — Demedim mi ? (Şiir)	Dedebaş 871
10 — Çorumda Yıl çıbanı	Dr. Teflik Berkol 872
11 — Dua (Şiir)	Bahri Kayış 876
12 — Çorumda söylenilen çığşaklar	Eşref Ertekin 877
13 — Halkevi haberleri	*** 878
14 — İlâve, vesikalar	***

Musahebe :

Tekrar İntişara Başlarken

Halkevimiz tarafından ayda bir neşredilmekte bulunan Dergimiz, dört aydanberi mücbir sebebler dolayısıyla çıkarılamıyordu. Derginin çıkışı ile yakından alâkadar olan Parti Müfettişimiz ve Erzurum Meb'usu Sayın Bay Salim Altuğ bu duruştan büyük bir üzüntü duyuyor, her fırsattan istifade edilerek Derginin çıkarılması işini açıyordu. Nihayet bu iş için Halkevimizde memleket münnevverlerinden ve bu işle alâkalı bulunanlardan müteşekkil bir toplantı yaptılar. Bu toplantıya Sayın Valimiz Bay Muzaffer Akalın da teşrif etmişlerdi. Burada bu mesele hakkında uzun münakaşalar oldu, bütün münnevver arkadaşların müzahareti vâdi alınarak Derginin çıkarılması işi Halkevi Dil, Edebiyat Koluna bırakıldı. Bu

aydan itibaren Dergimiz tekrar arkadaşları arasına karıştığı için kendimizi bahtiyar addediyoruz.

Kendilerine son müracaat ettiğimiz, veya bazı zaruretler dolayısıyla müracaat edemediğimiz Dergi ile alâkadar bütün arkadaşlarımıza bize yardımda bulunmalarını bilhassa rica ederiz.

Ancak sizlerin yakın alâkanız sayesinde ki, bu Dergi yaşayacak ve gün geçtikçe daha çok tekemmül edebilecektir.

Dergimizin çıkarılmasında bize maddî ve manevî yardımda bulunmuş olan ve bundan sonra da devam ettireceklerini vâd buyurmuş olan kıymetli Valimiz Sayın Bay Muzaffer Akalınla Parti Müfettişimiz Bay Salim Altuğ en derin şükranlarımızı sunarız.

(Çorumlu)

Hicrî 11 inci Asırda Çorum

HİKMET TURHAN Dağlıoğlu

Çorumun hicrî XI inci asrına dair neşrettiğimiz dört vesika bize tarihimiz bakımından bazı hakikatları öğretmektedir. Hazinel evraktaki mühümme defterlerinden çıkardığımız bu dört vesikadan birincisi 1002/1595 senesine ait olup Delibudak adındaki eşkiyanın yakalanmasına dairdir.

Merkezi Sivasta bulunan Rum beylerbeysine ve Çorum, Mecidözü kadılarına yazılan hükümlerde Delibudağın Mecidözü kazasına tâbi Ordu karyesi ahalsinden olduğunu ve Kalındudak isminde diğer bir eşkiya ile elbirliği ederek bir çok köyleri bastığını öğrenmekteyiz. Bu eşkiyaların yakalanarak cezalandırılmasını bildiren bu hüküm bize bir yer adı yani (Ordu) ismini öğretmesi itibarile dikkate şayandır. İkinci vesika ise yine 1002 H /1593 M. tarihli bir vesika olup İrandan Çorum, Sivas ve Kastamonıye gelen Kızılbaşlara dairdir. Bu vesikada merkezi Sivasta bulu-

lanun Rum beylerbeysinin adı Mehmed Paşadır. Vesika bize şu malûmatı vermektedir. İrandan Anadoluya gelen Kızılbaşlar İran Şahının bir yaşmağını ve üç dört kızılbaş halifesinin de mektuplarını getirdiğini ve bunları halka dağıttığını bildirmektedir. Kızılbaşlık Anadolu da bilhassa XVI asırda fazla ravaç bulmuş olduğuna göre Osmanlı devletinin bu mesele üzerinde pek hassas hareket edeceği tabii idi. Vesika İrandan gelen bu gibi kızılbaşların elde edilmesini ve bunların sünnî halkı zehirlemesinin önüne geçilmesini bildirmektedir.

Üçüncü ve dördüncü vesika ise Çorum kalesine bir vâraş inşasına dair olup 1018 H /1609 M. tarihli dir. Vesikalardan her ikisinde Behzat Çavuşun bu işe memur edildiğini bildirmektedir. Vesika bize Çorum kalesini bir Vârâştan mahrum olduğunu ve bunun inşası için miriden yüzyırlı bin akça tahsis edildiğini ve eğer

bu para yetişmezse imeci suretle serdarın Çoruma gelmesine kadar her halde bitirmesini kat'i surette göstermektedir.

Vârâş kelimesi aslan Macarca bir kelime olup bir şehir ve kasabanın kale haricinde bulunan kısmı demektir. (1)

Ekseriya bu mahallelerde hıristiyanlar oturur. Memleketi eşkiya

hücumundan kurtarmak için vâraşın geceyi gündüze katmak suretile çok sağlam olarak yapılması İran muharebeleri sebebiyle çok lüzumlu bir tedbir olarak telâkki edilmiştir. Vesika bu bahane ile halktan haksız yere bir şey istenilmemesini ve ahaliye angarya yükletilmemesini ve salgınlar salınmamasını emretmektedir.

(1) Kamus - u - Türkî. Şemseddin Sami. sa. 1408.

Ali Seydi merhum Kamus Osmanıyesinden Vârâş bir şehir ve kasabanın sur haricinde bulunan mahallesi demektir diye yazar.

K O Ş M A

Kötü günün sakın namerde deme
Aç olsan da nâkes lokmasın yeme

Bırakmaz dost gibi her an yanını
Fırsat bulursa hanümanını

Gözün dört aç kuzum etrafa bakın
Kem mayeden koru kendini sakır.

Nushi'ya dolaştım bu yaman dehri
Ezilmiş yanında o mühlik zehri

Güler ahvaline bakar savuşur
Blr gün gelir başa kakar savuşur

Yoklar araştırır yok zamanını
Ateş verüb heman yakar savuşur

Yanaşma ağyare sen olma yakın
Başına bir belâ takar savuşur

Tükenmez feleğin sitemi kahri
Fırsat bulursa sunar savuşur.

Çorumlu Nushi Tombuş

Çorumda yağmursuzluk ve HALKTAKİ ANANELER

İlk insanlar tabiat kuvvetleri karşısında âciz kaldıkları zaman ona ya boyun eğmek veya muhtelif tarzlarda yalvarmak suretile tehammül etmek kudretini kendilerinde bulmaya çalışmışlardır. Bu yalvarışların bazıları umumî âyin halini almış ve lüzum oldukça bu âyinler yapılmıştır. Bunlardan bazıları bir çok değişiklikler geçirerek zamanımıza kadar intikal etmiştir. Yağmur duası bunlardan biridir.

Türkün kuraklık yüzünden ne felâketlere maruz kaldığını bize tarih sayfaları çok güzel isbat etmektedir. Susuzluktan canı yanan, yeşille gönül bağlayan Türk yağmur hasretile kan ağlamıştır. Yağmur biraz gecikir, ekinlerin boyunları bükülmeye başlarsa Türkün içi de burkulur. Bu kuvvetin karşısında yalvarmaktan başka çare bulamıyarak Allahına bazan dua eder, bazan isyan eder, yağmur vermesini diler. Bu ananelerden çoğu kaybolmuştur. Ve artık Al-

laha yalvarmakla bu işin halledilemeyeceğini anlayan Türk milleti tabiat kuvvetlerine karşı koymak için çalışmakta, yer yer barajlar yaparak, kanallar açarak susuzluğunu gidermek için didinip durmaktadır. Bir gün bu derdine de çare bulmuş olacak, o zaman bu anane sökülüp atılacaktır. Bu yıl yağmurun az oluşu halkı çok üzmüş ve hayli düşündürmüştür. Bu sebeple bu çok eski ananenin tesiri altında kalmış olan halk yağmur dualarına çıkarak Allahından rahmet dilemiştir. İşte bu vesile ile Mecmuamız namına halk arasında dolaşarak buna ait incelemelerde bulunan Mecmuamız tahrir heyeti azasından öğretmen Hayri Karamuk Çorumda yağmur duasına ve halkın ananelerine ait topladığı şeyler aynen alınmıştır. Folklor tedkikatında bulunanlar için belki lüzumlu olur düşüncesile Mecmuamıza dercediyoruz.

Çorumda yağmursuzluk ve HALKTAKİ ANANELER

HAYRİ Karamuk

1 — Yağmur duaları :

A : Yağmur duaları ekseriya kırdı, şehrin hocaları tarafından yapılır.

Dua yapılacak yere şehrin koyun ve kuzu sürüleri ile sokak çocukları toplanarak götürülür. Koyunlar bir tarlanın içine ve kuzularla çocuklar da diğer tarlanın içerisine ayırt edildikten sonra hocalar duaya başlarlar. Duanın muhtelif kısımlarında hoca efendi halkla beraber elini yukarı kaldırır ve acıklı bir sesle Tanrıdan merhamet ve yağmur diler ve birlikte feryad ederler. Bu ses koyunların bağırmaclarını intaç ettirir. Annelerinin feryad ettiğini duyan kuzular uzun, uzun melerler ve çocuklar da sokaktaki bağırmaclarını tekrar ederler. Bu sırada kurbanlar kesilir ve eti fakirlere dağıtılır.

B : Bu dualar neticesinde yağmur yağmazsa :

Şehrin bütün hafızları büyük bir camide toplanırlar ve onar

onar gurup olurlar.

Önceden hazırlanıp ve çuval-lar dolusu getirilmiş olan kırların çakıl taşları (ki bunlar yetmiş bin tanedir) ortaya konur. Allahın susuz bıraktığı bu kızgın taşlara teker teker okunur ve her taş, okuyan hafız tarafından tükürük-lere gark edilerek ıslatılır. Allah (güya) bunu müteakip kullarının tükürüğü ile sulamağa yeltendiği bu taşı toprağı merhamete gele-rek bol yağmurları ile ıslatıp âciz kullarına büyüklüğünü gösterir imiş.

2 — Halkın âdetleri :

A : Mahalle çocukları yağ-mursuzluk başlayınca sokaklarda toplanıp şöyle bağrışırlar :

Yağmur yağ .. Ekin bit ..

Tarlada çamur ..

Teknede hamur ... öküzlere ömür.

Ver Allahım ver.. sellice sulluca bir yağmur.

Yer yarıldı yağ ister ..

Ufacıklar aş ister.

Ekin bol olsun, bol olsun ..

Madrabazların gözleri kör olsun, kör olsun.

(Bu tekerlemede madrabaz sözünü çocuklar «madramaz» şek-
linde telaffuz ederler. Bu kelime ekini saklıyan ve pahalandıran ekincilere racidir.)

B : Birde aleviler tarafından âdet hükmüne girmiş olan eşek gelin etme ve ekmek yapıp da-
ğıtma vardır.¹

Eşek gelin etmek :

İhtiyar bir eşek mahallenin en yaşlı kadınının gelinlik elbisesi ile süslenir. (Çorumda gelinlik elbi-seyi ölünceye kadar saklarlar.) Fakir bir kız çocuğu başında kur-bağa dolu sele olduğu halde eşiği sokak sokak dolaştırır. Her kapı-nın önüne gelince evden bir ibrik su seleye dökülür. Kurbağalar bağrışırlar ve küçük kız da ıslanır. O sırada çocuklar şöyle bağrışırlar-

[lar :

Eşek gelin olur mu olur mu ?

Yer yağmursuz olur mu olur mu ?

Kurbağa susuz olur mu olur mu ?

Yer yarıldı yağ ister ..

Ufacıklar aş ister

Ekin bol olsun bol, olsun

Madrabazların gözleri kör olsun.

7 Yol ortasında ekmek yapıp dağıtmak :

Yedi yol ortasına bir ocak ya-kılır ve üstüne saç konur. Arpa unundan (elenmemiş) hamur ya-pılır. Kadınlar ekmek tahtaları ile yol ortasında yufka açarlar, diğer biri sağta pişirir ve bu ekmeği gelen ve gidene dağıtırlar. Güya Allahtan daha cömert davranan bu âciz kulların hali Tanrıya öfke verirmiş ve Tanrı da son çare ol-mak üzere yapılan bu töhmetten gazaba gelerek yeri, göğü sulara gark edermiş.

«Bu âdetlerin hepsi bu sene kenar mahallelerde yapılmıştır.»

Çorum'un Köy Düğünü (*)

FERİT Dedebaş

Düğüne Başlangıç :

Düğün, düğün sahibinin, merasimden on gün kadar evvel köy erkeklerine yedireceği bir akşam yemeği ile başlar. Yemekten sonra düğün sahibi köy kiziri [1] vasıtası ile yarın oduna gidileceğini köy delikanlılarına bildirir ve bunu müteakıp dağılırlar.

Odun Kesme :

Ertesi günün sabahı köy delikanlıları birbirlerinden ayrı olarak odun kesmek üzere merkeplerle dağın yolunu tutarlar. Kesilecek odunun miktarı teamül icabi taayyün etmiştir. Bu sebeple ilk defa odun kesip köye dönen delikanlı düğün sahibinden bahşiş alır. Öncü mahiyetinde olan bu ilk delikanlının avdeti üzerine davulcu diğer-

[1] Kizir : Köy kâhyasının yamağı, vekili.

(*) Bu düğün Çorumun garp ve şimali garp taraflarında ve bilhassa köyün sayılı zenginlerinin düğünüdür. Bu köylerin iktisadî vaziyeti daha aşağı olanları ise bu ana merasim de yerine göre talilâta bilinirak hep beraber aynı hususu icra ederler.

lerini istikbal için yola çıkar ve onlarla beraber köye döner.

Buğday Öğütme :

Aynı günün sabahı dört, beş köy delikanlısı üzerinde bayrak bulunan kağnyaya yükledikleri buğdayla değirmenin yoluna koyulurlar. O gece yattıkları değirmende buğdayı öğütürler ve ertesi gün köye dönerler. Kağny köye yaklaşırken davulcu karşı gider ve davul çalınarak un düğün sahibinin evine indirilir.

Çuval ağzı açma ve hamur yuğurma :

Odun ve undan sonra sıra ekmeğin yapılmasına gelmiştir. İşte odun ve unun geldiğinin ertesi günü köy kadınları düğün evine davet olunur. Bu kadınlar ellerinde yanmış mumlar olduğu halde başlarındaki kadın hocanın okuduğu ilâhiye iştirâkle değirmenden gel-

miş olan un çuvallarının ağzını açmaya başlarlar. Bir kadın oturur ; eline aldığı elekten unu eler ; diğer kadınlar bu eleğin içine vaziyetleri müsaadesince para atarlar ki bu paralar unu eleyen kadının olur. Ekseriyetle bu unu köyün paraya muhtaç ve düğün sahibinin tayin edeceği bir kadın eleyecektir. Kadın un elemeyi bitirdikten sonra bu unu peyderpey yoğurmakla mükelleftir.

Ekmek yapma .

Kadının fasıllarla yuğurduğu hamuru beş altı köy kadını 2-3 gün mütemediyen yufka [2] yaparlar. Bu yufkalar bir eve sütunlar halinde yığılır.

Civar köylerin daveti - şeker gönderme :

Ekmek yapma hitam bulunca düğün evinde hazırlanan şekerler küçük paketler halinde, pazartesi günü civar köylerin kâhyalarına gönderilir. Bu şekerler davet makamındadır. Bu sebeple şeker alan köy kâhyası komşu köyde düğün yapıldığını ve buna iştirâk edileceğini köylüye tebşir eder.

[2] Yufka : Hamuru yuvarlak tahtalar üzerinde ok denen (oklava) üstüvani çubuklarla açmak suretile yapılan ve tandır adı alan ocaklarda pişirilen ekmek.

Keşkek [3] ve pilav pişirme:

Salı günü düğün evinde zikre şayan bir hadise cereyan etmez ; Meşguliyet düğün hazırlığına ra-cidir.

Çarşamba günü sabahleyin dört beş köy delikanlısı önlerinde davul, zurna olduğu halde düğün evine gelirler. Ambardan aldıkları buğdayı çuvalarla sırtlarında köy soku [4] suna götürürler.

Buğday sokuya giderken bir gün evvel davet olunmuş olan köy kadınları düğün evinde pilav için pirinç ayıklamaktadırlar. Sokuya götürülmüş olan buğday delikanlılar tarafından, davulcunun temposuna uydurulan tokmaklarla döğülür ; döğülmüş buğdayı, kepeği suda alınmak için sokunun biraz ilerisindeki çeşmeye taşırlar. Biraz ötede erkek aşçılar kazmış oldukları çukurlara keşkek pişecek olan kazanları oturturlar. Çeşmede bir kadın tarafından kepeği alınmış olan buğday münasip miktarda kazanlara taksim olunur. Bunun üzerine et, soğan, tuz ve biber ile su konur ve kazanlar pişmelerine bırakılır. (Keşkeğin kendi buharı müvacehesinde pişip lezzet-

[3] Keşkek : Buğday, et ve soğandan ibaret yemek.

[4] Soku : İçinde buğday dövülen yuvarlak taş oluk.

li olması için kazanların kapakla temas halinde bulunan ve buharın dışarı çıkmasına vesile olacak olan kısımların hamurla sıvanması matluptur.)

Bu kazanların hemen yanında da pilav ve et kazanları dizilmiş durmaktadır.

Gelin hamamı alayı :

Aynı gün öğle üzeri güvey tarafı bir davulcu ile aşağıda bahsi geçecek olan kına gecesinde teşhir edilecek eşya, yakılacak kına ve yenilecek çerezi gönderir. Kız evi [5] önüne gelen davulcu makamına başlar. İçeride gelin ve sair kadınlar giyinirler; davulcunun önünde varsa hamam yok ise köy yunaklığının yoluna koyulurlar. Kafilenin terekübü ve gidişi şöyledir :

Kadınların hepsi beyaz çarşaf giyinmişlerdir; keza hepsinin de ayaklarında kırmızı papuçlar vardır. Tefrik edilebilmesi için gelinin üzerinde fazla olarak bir pullu kıvrak mevcuttur. Kafilenin önüne bütün köyce tanınmış, daha doğrusu biraz da tavur ve hareketi ile erkeklik alâmi gösteren bir kadın düşer. Gelin kafilenin ortasındadır. Kafilenin yürüyüşü hissedilmeyecek derecede yavaştır. Bütün kadınla-

[5] Kız evi : Anadoluda gelin çıkaran eve düğün müddetince verilen isim.

rın elleri, göğüsleri üzerinde kinetlenmiştir.

Bu yürüyüşle hamam veya yunağa varırlar; orada iki kadın gelini yıkar; diğerleri beklerler. Yıykama ameliyesi bittikten sonra aynı kafile, aynı şekilde bu sefer köy sokaklarından dolaşarak eve avdet ederler. Geniş bir odaya girerler; davulcu oda dışında halay [6] havası çalar; kadınlar da içeride aralarında gelin de olduğu halde halay çekerler. Halay hitamını müteakip başta gelin olmak üzere davulcuya bahşiş verirler ve gece birikmek üzere dağılırlar.

Civar köylerin gelmesi :

Yine çarşamba günü ikinci üzeri davet edilmiş olan civar köy erkekleri atlı veya yaya olarak, silahlarla köye yaklaşmış bulunurlar. Köyün imam, kâhya ve kizirinden müteşekkil üç kişi yanlarında davul ve zurnacı da olduğu halde bunları karşılarlar ve evlere taksim ederler. Her köy heyeti kendilerine yapılan istikbalden dolayı davulcuya bahşiş verir.

[6] Halay : Birbirinin omuzlarından tutmuş 5 - 8 kişinin bir takım deyişlerle davul ve zurna muvacehesinde batı ve serî zıplamalarla oynadıkları mahallî oyun.

Yemek yeme :

Düğün evinde, hazırlandığını yukarıda yazdığımız yufkalar ısıtılır ve misafir bulunan evlere dağıtılır.

Evlerinde misafir bulunan delikanlılar yemek ve misafir kifayetine aldıkları kaplarla düğün evine giderler; orada keşkek, et ve pilavdan ibaret düğün yemeğini getirirler. Ekmek zaten evvelce gelmişti. İşte bu andan itibaren yuvarlak tahta tablalardan sofra kurulur ve köy delikanlılarının hizmeti altında yemek yenilir.

Hediyelerin toplanması :

Yemektan sonra davulcunun önüne düşen imamla kizir misafirlerin buldukları evler önünde tevakkuf ederek getirilen tosun, koyun, bakır takımı, donluk, para v.s. den ibaret saçığı yani hediyeleri toplarlar. [7] Her köyün misafiri getirmiş olduğu hediyeleri bir kişiye vererek imamla kizire tek elden teslim ederler.

Gece, meydan âlemi :

Hediyeler toplandıktan sonra bütün misafirler evlerden çıkarak köy meydanına vasıl olurlar. Meydan muhtelif yerlerden yanan alev-

[7] Saçı : Yenilen yemek mukabili düğün evine getirilen hediye veya para.

lerle aydınlanmaktadır. Buraya gelenler misafirlerden başka köy erkekleri ve çocuklarıdır. Kadınlar burada cereyan edecek olan hadisatı meydan civarındaki evlerin pencere ve damlarından seyrederek.

Meydanda yapılan şenlik halay, zeybek, sin sin [8] ve sair oyun ve hünlerden ibaret olup sabaha karşı sona erer.

Kına gecesi :

Şimdi yine çarşamba akşamına dönelim :

Geceleyin, yemekten sonra, güvey evinden bir kadın kafilesi ellerinde yanan çırallarla gelin evine giderler ve otururlar. Köyün kadın hocaları, ellerinde mumlarla, annesinin ağzından (yani annesi namına) şu deyişleri okuyarak gelini kaynananın önüne getirirler :

"Baban çarşıya vardımola, [9]

Mes, papuç aldımola, [10]

Kızının satıldığını bildimola,, [11]

[8] Sin-sin : Seyircilerin çevrelediği bir daire içinde muhtelif şahısların davul muvacehesinde, birbirlerini yakaladıkları zaman yumruklaması şartıyla, köşe kapmaca kabilinden bir oyun.

[9] Vardımola : Vardı mı ola; vardı mı acaba.

[10] Aldımola : Aldı mı ola; aldı mı acaba.

[11] Bildimola : Bildi mi ola; bildi mi acaba.

Fadimem [12] kınan kutlolsun ; [13]
Bindiğin atlar etlolsun ; [14]
Vardığın yerler şen olsun.

Bunu müteakip gelinin ağzın-
dan da şunları okurlar :

"Anam yayık yayarmola, [15]
Tepisiye koyarmola, [16]
Kızım diye anarmola,, [17]
Fadimem kınan kutlolsun ;
Bindiğin atlar etlolsun ;
Vardığın yerler şen olsun.

Kaynana önüne getirilen müs-
takbel gelininin avucuna içinde
altın bulunan bir mikdar ıslatılmış
kına kor ve kapatır. Getirmiş ol-
duğu yüzük, küpe v.s. gibi hedi-
yeleri de hocaların balâda mezkûr
deyişlerinin devamı arasında geline
takar. Kaynananın bu merasimini
müteakip gelinin başı üzerine bir
tef [18] tutulur. Kadınlar :

[12] Fadimem : Manası "Fatmam,,dır.
Burada ibareden de anlaşılacağı veçhile
gelin kızın ismi zikrolunacaktır. Meselâ :
Haticem, Zeliham, Akkızım ... ilah.

[13] Kutlolsun : Kutlu olsun.

[14] Etlolsun : Etli olsun. Çüökü gö-
türürken rahatsız etmesin.

(15) Yayarmola : Yayar mı ola : ya-
yar mı acaba.

(16) Koyarmola : Koyar mı ola.

(17) Anarmola : Anarmı ola.

(18) Tef : "yahut def,, Elek kasnağı-
nın sadece bir tarafına gerilen deriden
ibaret ve bu deriye vurulmak suretile çalı-
nan musiki âleti.

«Ebeda !.. atın yügrük, kılıcın
keskin, akçen güzellere harcolsun»
şözlerini tekrar ederek bu tefin
içine altın veya paradan ibaret he-
diyelerini atarlar.

Para atanlardan kaynananın,
görümceler ve çok yakın akra-
banın isimleri attıkları para veya
altın mikdarı ile beraber yüksek
sesle ilân edilir.

Bundan sonra gelini getirmiş
olan hocalar yine ellerinde mum-
larla bu sefer şu ilâhiyi okuyarak
götürürler :

"Biri Meryem, bir Asıya gelini,
Ol sultanın düğünü var Cennette
Allah evinde...
Al elimi, kaldır beni
Çok ağlattın güldür beni
Ya Mevlam...."

Gelin giderken ağlar... bir oda-
ya götürürler... bir yatağa atıp
üzerine yorgan koyarlar. Gelin al-
tında ağlaya dursun !.. Güvey ta-
rafından gelmiş olanlarla, gelin ta-
rafına pek yakın olmıyan kadınlar
giderler. Geri kalan yakın akraba,
yukarıda ögle üzeri geldiğini yaz-
dığımız çerezi yerler. Bunu müte-
akip gelin kızı odanın ortasına ge-
tirirler : önüne bir balta, bir parça
çıra, bir adet çivi, bir adet ayna
ve bir mikdar kına korlar. Gelinin
sağına bir kız, bir gelin, soluna da
keza bir kız, bir gelin oturturlar.

(Oturmuş olan bu kızların ileri ai-
lelerden, gelinlerin de zengin, ço-
luk çocuk sahibi ve boşanmamış
olması aranır.) Gelin ve kızların
oturuşu karşılıklı olmakla beraber
aynı zamanda çaprazvari olacaktır.
Bu iki kız ve iki gelin, gelinin iki
ayak ve iki eline önündeki kınayı
yakarlar. Sağ el, sol ayağı iki kız,
sol el, sağ ayağı iki gelin kınala-
yacaktır. Bundan başka gelinin
önünde bulunan, balta kuvveti,
ayna aydınlığı, çivi evliliğin ida-

mesini (perçinlenmesini), çıra da
ocağın yanmasını temsil eder. (Ki
ertesini gün gelin koca evine girme-
den evvel çıra götürülüp ocağında
yakılır, çivi odasındaki duvara ça-
kılıp üzerine ayna asılır, kınanın
suyu da evinin eşğine serpilir.)

Geline kına yakılması ile «Kı-
na Gecesi» merasimi sona erer.
Gelin o geceyi bir kız ve bir gelin-
le bir yatakta geçirir.

—SONU VAR—

ÇORUMLU

MEDIHA Ayan

Çorum Halkevinin çıkardığı dergiye çok yerinde bir intihapla «Çorumlu» adı verilmiştir.

Mecmuanın Halkevi tarafından neşredilmesine ve Çorum Halkevinin çalışma ve didinmeleri bütün yurda şamil umumilik içinde bilhassa Çorum muhitine matuf olmak gibi bir hususiyeti haiz bulunmasına nazaran bu intihaptaki isabeti takdir etmemek mümkün değildir.

Mecmua ; Halkevinin çok yüksek ve necip idealinin tehakkukuna feyizli sahifelerini bir vasıta kılmış bulunuyor.

Bizim durmak ve oturmaktan ziyade yürümeğe, koşmağa ihtiyacımız vardır. Durmak ve oturmakla yorulmuş bulunuyoruz. Yirmi senelik faaliyet ; omuzlarımıza çöküb bizi olduğumuz yerde çakılı bırakan tevakkuf ve meskenetin mihlalarını söküb atmasaydı en faydasız bir yaban otu gibi olduğumuz yerde çürür ve dört taraftan esen şiddetli rüzgarların tesirile

şimdi kökümüzden sökülerek göklere savrulmuş bulunurduk. Fakat vardığımız nokta ; arzu ettiğimiz merhale değildir. Burada durmak, uyumak gaflet ve dalâletin en korkunç tehlikesine bilerek teslim olmak demektir. Varacağımız menzil ; her gün başımızda doğup gözlerimizi kamaştıran güneşin yanbaşında duruyor. Yürümeli ve koşmalıyız. Beşer yaratılışının görünen ve görünmeyen kudretlerini o yaratılıştaki mevcut tabii kuvvetin cereyanına kaptırarak koşmalı ve koşmalıyız. Vücudumuzun gıdasını alnımızın ve ruhumuzun kanlı teri teşkil etmelidir. Gayemizin yüksekliği ve duyduğumuz ihtiyaç bizi böyle bir sâgye icbar etmektedir. Bizi koşluracak, elimizden tutarak gideceğimiz yolu görecek ve gösterecek bir rehber muhtaç bulunduğumuz şübhesizdir. İşte Halkevleri bu hususta en mukaddes bir rehberdir. O bu çetin çalışmalarımızı tanzim ve bizi teşvik etmekte, Çorumlu dergisi de

Bu teşvik ve tanzime sahifelerini açarak bizi kendine çekip kafa ve kalplerimizi tatmin ede ede bu uzun yolculuğu kolaylaştırmağa, yolları kısaltmağa hizmet etmektedir. Bu çok kıymetli hizmeti üzerine alan derginin Çorumda intişar etmesi ve Çorumlu namını taşıması kendi kıymetini artıran başka bir hususiyetidir. Çorumda vatan hizmetine doğru yol alan her teşebbüs yer tutmuş, filizlenmiş, meyve vermiştir. Derginin gaye ve maksadı ; millî ruhun heyecanını Halkevleri meşalesinden tutuşturarak

bu ışık altında bizi ileriye götürmek olduğuna göre, bunun Çorumda geniş ve çok sağlam bir zemin bulacağına kanaat etmemek mümkün değildir. Çorumlu yenilik, iyilik ve marifet âşıkıdır. Bu suretle kendi ismini taşıyan dergi ile hem isim ve hem ruh itibarile kerdeş bulunuyorlar. Birbirlerinin hayat ve ömürlerinin devamına hizmet, kardeşlerin birinci vazifesidir. Bu sebeple Çorumluların Çorumlu'ya karşı göstereceği alâkanın mikyası çok büyük ve geniş olacaktır.

Yozgat Lisesi : Mediha Ayan

İnkılâplar Ayı: Temmuz

FERİT Dedebaş

Islahat ve İnkılâp

İşte asırlardan beri devletlerin gidişatında müessir olan iki hadise !

Birincisi, bir camianın, bir devri kapayıp diğer devri açmasıdır, diye tarif olundukta, ikincisi, bu açıp kapama hareketinin daha az zamana sığdırılmışıdır, şeklini alır. Bunların arasında mutavassıt rol oynayan İhtilal ise kâh birinciye kâh ikinciye tekaddüm eden bir güreleme, bir kükremedir.

Temmuz....

Senenin inkılâp ve ihtilallerle meşbu ayı !...

İnkılâp ve ihtilallerin Temmuzda içtima edişi o meşhur hararetinin Mayıs ve Haziran'ın kızdırdığı insan kanını ayağa kaldırmada olsa gerek...

Bastığı siyaset terazisinin ibresini kendi tarafına meylettirmektedir bir devlet yaratan inkılâp Temmuzdadır :

3 Temmuz 1776. Amerika istilâl inkılâbı.

Despotizm ve sefaletin zul-

mettiği insan kütlesine hüriyetini temin eden ve kendinden sonraki inkılâpların mürşidi olan Büyük İnkılâp. Büyük İhtilâl yine ondadır:

14 Temmuz 1739. Büyük Fransız İnkılâbı.

Kardeşinin ifasına muvaffak olamadığı vazifeyi yapmak için ayağa kalkan ve bu nurlu yolunda sırtlan dişi gösteren çıyanların kafasını ezmekten çekinmeyen inkılâp yine Temmuzdadır :

23 Temmuz 1908. İkinci Meşrutiyet.

Asil ve büyük Türk devletini kuracak olan inkılâbın tohumu Temmuzda atılmış ve o asil tohum meyvesini yine Temmuzda vermiştir :

23 Temmuz 1919. Erzurum Kongresi.

24 Temmuz 1924. L o z a n.

Ve nihayet yıllarca hasretini çektiğimiz kardeşleri kavuşturan ve yüreklerimizin üzüntüsünü savuşturan bir bayramımız daha onun bağrındadır :

23 Temmuz 1939. Hatayın Ana Vatana İlhakı.

Yara ve Tedavisi

Dr. Âdil ÖZKAN

Vücudun dış yüzünü deri, yağ tabakası, adele gibi yumuşak nesicler örter. Bu nesiclerin duygusunu sinirler, beslenmesini de kan damarları temin ederler. İşte bu yumuşak nesiclerin normal yapısında bir takım hususî âlât veya künt cisimlerle husule gelen bozukluğa yara denir.

Her yarada acı ve kanama olduğu malumdur. Yaralarda husule gelen ağrı sinirlerin kesilmesi veya ezilmesi olur. Kanama ise kan damarlarının âfetzede olmasından husule gelir. Kanamanın miktarı yaranın yerine, büyüklüğüne ve bazan da yarayı husule getiren âlete göre değişir. Büyük kan damarlarının kesilmesine sebep olan yaralar küçük bile olsalar çok kanarlar ve bu kanamadan ileri gelen kansızlıktan dolayı ölüm husule gelir. Bazı yaralar göğüs ve karın boşluğundaki iç uzuvlara kadar giderek bu uzuvların harap olmasına ve bu harabiyetten ölümün husulüne se-

bep olurlar. Bilhassa karın boşluğuna nüfuz etmiş yaralar çok tehlikeli ve hayatî ehemmiyet arz eden yaralardır. Yine vücudun dış sathını örten deri üzerinde gözle görülmeyen ve yaralarda cerahatlanmaya sebep olan bir çok mikroplar mevcut olup bu mikroplar el ve yüz gibi bilhassa hariçle temasta bulunan beden kısımlarında daha fazladır. Cilt üzerinde zararsız bir halde duran işte bu mikroplar yaralara girdikleri zaman orada mevcut kan ve harap olmuş nesicle beslenerek yaranın cerahatlanmasına sebep olurlar. Bu sebeple başlangıçta temiz olarak görülen bir yara cerahatlanarak pisleşir. Tedavi noktasından temiz ve pis yarayı ayırmak icabeder. Hiç şübhe yok ki büyük, derinlere kadar giden yaraların tedavisi hekimlere ait olup bunlardan ekserisi hastahanelerde tedavi edilmelidirler. Biz bu yazıda pratik hayatta herkesin tedavi edebileceği yaralardan ve bunla-

rın kısaca tedavilerinden bahse-
deceğiz.

Pratikte en çok görülen yaralar bıçak yaralarıdır, ezik yaralarıdır. Bunların ekserisi dikkatsizlik ve kaza neticesi husule gelir. Kesik yaralarda kanama biraz fazla olduğundan ekseriyetle yaralıları ve etrafındakileri korkutur. Halbuki hakikatte kesik yaralar diğer yaralara nisbeten daha fazla kanarlar. Bundan başka verdikleri acı da fazladır. Bu gibi yaraların acısı çok devam etmez ve tehammül edilemeyecek derecede de olmadığından hususî bir tedavi istemez. Bu gibi yaraların etrafına tenturdiyot sürmeli ve üzerine temiz gaz bezi ve pamuk koyarak sargı sarmalıdır. Sargıdan bir müddet sonra yaranın acısı hafifler. Yaradan fazla kan geliyor diye yaranın üst kısmını bir bağla boğmak her zaman doğru değildir. Bu boğma ancak çok kanayan vak'alarda muvafık olup her vak,ada tatbik edilmesi, siyah kan damarlarında husule getirdiği kan durgunluğundan dolayı fazla kanamayı mucip olduğundan doğru değildir. Yaranın üzerine her zaman oksijenli su dökmek te lüzumsuzdur. Yalnız yara sargıdan sonra kanar ve sargının dış kıs-

mına da sirayet ederse' sargının üzerine biraz daha pamuk koyarak tekrar sarmak lâzımdır. Bu usulle de kan durmazsa hekime gitmelidir. Bu basit ve kolay usulle hemen hemen orta derecede kanayan yaralarda bile kan durur. Ayakta ve bacakta husule gelen yaralarda sargıdan sonra yaralı tarafı yukarı kaldırmak iyi bir usuldür. Kesik olan yaraların iyi olmaları kolay olup sargıları her zaman çözülmemelidir. Yara tıpkı uyuyan bir çocuk gibidir. Nasılki uyuyan çocuk sık sık uyandırılmazsa yara da sık sık pansuman istemez. İyi pansuman edilmiş ve sarılmış bir yarayı eğer yaralıda ateş ve yara yerinde şişlik yoksa bir kaç gün sonra pansumanı değiştirmek muvafıktır. Orta büyüklükte ve derin olmayan kesik yaralar bir haftada iyi olurlar. Yalnız oynak yerlerine tesadüf eden yaraların iyi olmaları mafsalın hareketi dolayısıyla biraz gecikir. Vücudun tazyika maruz kısımlarından bilhassa ayak tabanındaki yaralar geç ve buna mukabil yüz yaraları daha erken iyi olurlar. Bıçak yaraları bakılmıyarak cerahatlanmış bir halde iseler pis telakki edilerek pis yara gibi tedavi edilirler. Böyle yaralarda

pansumanın sık değiştirilmesi ve yaranın üzerine oksijenli su, iyodoform gibi temizleyici ve mikropları öldürücü ilaçların konulması muvafıktır. Biz çok cerahatlanmış yaraların üzerine her pansumanda iyodoform serperiz. Bu sarı renkli toz kuvvetli bir antiseptik olup biraz hoşça olmayan kokusundan başka bir kaba-hati yoktur. Pis yaralarda akan cerahat yaranın etrafını kirletir. Bu sebeple her pansumanda yaranın etrafındaki pisliği benzine temizlemek ve sonra benzini kurulamak lâzımdır.

Şunu da ilâve edelim ki ekser yaralılar yaralarının hemen dikilmesini isterler. Taze olmuş temiz yaralara dikiş yapırsada gecikmiş ve pisleşmiş yaralara dikiş yapmak doğru değildir. Hangi yaraya dikiş konulacağını ancak doktor bilir.

Ezik yaralar künt cisimlerle husule gelirler. Bir çok sayısız cisimler ezik yara husule getirirler. Ezik yaraların ekserisi kaza ile husule gelip yara gayri muntazam ve etrafı ezik ve yara dudakları pürtüklüdür, ve ekserisi de toprakla yeya pis cisimlerle kirlenmesidir. Her ezik yara pis yara sayılır. Ezik yaralarda mik-

roplar kolayca ürettiği gibi iyi olmaları da uzun sürer. Ezik yarada kan damarları ezildiğinden kanama nisbeten azdır. Bu gibi yaraların etrafını temizlemeli, kıl ve saç varsa tıraş etmeli. Eğer yaranın içinde toprak veya yabancı cisimler varsa oksijenli su ile yıkayarak bunları çıkarmalı ve yaranın etrafına tendurdiyot sürerek tıpkı bıçak yarasında olduğu gibi sargı yapmalıdır. Ezik yaralarda pansuman sık sık değiştirilmelidir.

Her ezik yarada kazıklı humma tehlikesi vardır. Kazıklı humma korkunç bir hastalık olup mikrobu toprakta ve hayvan pisliğinde mebzulen bulunur. Toprakla kirlenen ezik yaralarda kazıklı humma mikropları yaraya girerek zehirlerini vermek suretile yaranın husulünden 12 - 15 gün sonra hastalığı meydana çıkarırlar. Bu hastalıkta evvelâ çiyne ve yutma zorluğu ile zaman zaman husule gelen adale tekallüsleri olur. Bu tekallüsler az zamanda şiddetlenerek en nihayet nefes almaya yardım eden adelelerde sirayet etmek suretile ölüm husule gelir. O halde ezik yaralarda yaranın pansumanından sonra bu hastalığa yakalanmamak için ka-

zıklı humma serumu yaptırmalıdır. Yalnız yaralıya evvelce her hangi bir hastalık seromu yapılmışsa ikinci serom vüduda azar azar ve serom hastalığının husulüne mani olacak bir şekilde yapılmalıdır. Tetanozdan başka cerahatlanmış yaralarda yılanlık tehlikesi de vardır. Cerahatlanmış bir yaralıda birden bire ateşin yükselmesi, titreme ve kusma yılanlığa delâlet eder. Böyle bir vak'ada yaranın etrafının kızardığı ve bu kızartının etrafa yayıldığı görülür. Yılanlık husulüne sebep olmuş

bir yaranın da hekim tarafından tedavi edilmesi lâzımdır.

Temiz yaralar çabuk iyi oldukları halde pis yaralar geç iyilurlar. Çünkü pis yaralarda yara, evvelâ cerahattan temizlenir, sonra iyi olur. Fakat bu gecikme çok uzun sürerse hekime göstermek icabettiği gibi bilhassa yaşlılarda görüldüğü veçhile yaranın üzerinde cilt kanseri husule gelebileceğinden böyle iyi olması geciken yaraların hekime gösterilmesi icabeder.

Demedim mi?

"Pir Sultan gibi,"

Eski yardan geçtim dedin
Geçemezsin demedim mi?
Yenisini seçtim dedin
Seçemezsin demedim mi?

Ektiğin buğdaya kandın
Günlerce güneşte yandın
Seli, yağmuru ne sandın
Biçemezsin demedim mi?

Suyu elekten eledin
«Bu dünya benimdir» dedin
Arşa yükselmek diledin
Uçamazsın demedim mi?

Öldürdün bir andavalı
Belinden aldın kavalı
Behey Allahın avalı
Kaçamazsın demedim mi?

Yıktın çatıyı saçağı
Söndürdün yanmış ocağı
Soğuk dururken sığağı
İçemezsin demedim mi?

Gördün güzelce yapıyı
Sormadın kaydı tapuyu
Fakat kilitli kapuyu
Açamazsın demedim mi?

Bu günler paran bulsa da
Yağdalı kesen dolsa da
Milyon milyanın olsa da
Saçamazsın demedim mi?

DEDEBAŞ

Çorumda Yıl Çıbanı [Leishmania]

Dr. TEVFIK Berkol

—27 inci sayıdan mabaat—

Yıl çıbanın kenarından ve kanı ifrazatından pılatin öze ile alınarak camda yayılan ve boyanan müstahzaratta hastalığın âmili bulunan parazit küçük müdevver veya çam kozalığı gibi mahrutî şekilde 5 - 6 mikron tûlünde yani bir milimetrenin binde 5-6 sı kadar uzunluğunda ve iki mikron genişliğinde iki nüveli bir parazittir. Andemik yani hastalığın yerleşmiş olarak devam ettiği yerlerde yıl çıbanının bulunduğu şehirlerde bu hastalık köpeklerde de görülür. Hayvanlarda görülen hastalığın paraziti de evsaf ve karakter itibarile insanlardakinin hemen aynıdır.

Hastalığın devri tefrihi (yani kuluçka devresi); bir ara hayvancığı olan tatarcığın sokmasından sonra Yıl çıbanının ilk ârıza ve tezahürünün çıkmasına kadar geçen bir sükûnet devresi olup bu müddet de 2 - 3 haftadan 2 - 3

aya kadar devam eder. Maamafi beş ay sonra da vukua gelen vak'alar vardır.

Şark çıbanının geçme ve bulaşma tarzı: Şark çıbanının bulaşıcı bir hastalık olduğu çoktan tesbit edilmiştir. Eskiden kirli sular ve tozlarla hastalığın husule geldiği şüphe ediliyordu. Evvelce insandan insana doğrudan doğruya temasla veya havlu gibi bazı kirli eşyanın kullanılmasıyla geçtiği düşünülüyordu. Bit, pire, tahta kurusu gibi haşeratin hastalığı nakletmekte bir rolleri yoktur. Yıl çıbanlarının bilhassa geceleri açık bulunan ve çıplak bulundurulmuş nahiyele ve beden kısımlerinde görülmesi bu hususlarda geceleyin icrayi faaliyet eden kanatlı bir haşereyi de düşündürmüş, kara sineklerle sivri sineklerin bu işte rolleri olmadığı yapılan tecrübelerle sabit olmuştur. Şark çıbanı bazı kerre ande-

mik yani yerleşmiş bulunduğu bir mahalden hiç görülmeyen bir mın-takaya naklolunabilir. Fakat bazı müelliflere göre doğrudan doğruya sirayet pek azdır. En ziyade tromatizim ve tahrişata uğrayan vücudun açık ve çıplak noktalarında görülür. Yıl çıbanı cerehatsiz bir çıbandır. Hastalığın naklinde bir ara hayvancığının mühim rolü vardır. Adler ve Theodorun 1928 tarihinde Filistinde yaptıkları tedkikatta Phlebotomus nevinden tatarcık sineklerle hastalığın âmili marazisi nakledildiği tedkik ve tesbit edilmiştir. Şu halde bu tatarcıkların hastalığın insana nakil ve geçirmesinde mühim rolleri vardır.

Phlebotomus denilen tatarcıkların fazla buldukları yerlerde Yıl çıbanı daha ziyade münteşir ve andemik yani yerleşmiş olarak görülmektedir. Yıl çıbanın ekseriya vücudün çıplak ve geceleyin noktalarında zuhur etmesi ve görülmesi kanatlı ve geceleyin insanı ısırarak ve emen tatarcık cinsinden bir hayvancıkla meyaana geldiği anlaşılmaktadır.

1904 tarihinde Pressate ve Sergent Biraderlerin Cezayirde yaptıkları tedkikatta Phlebotomus un Yıl çıbanının naklinde mühim

rol oynadığı gösterilmiştir. Bir mahalde Yıl çıbanının fazla görülmesi bu tatarcıkların fazlalığıyla mümkündür. Bu tatarcıklar geceleyin insanı rahatsız ve iz'aç eden ve ısırarak ve boyları iki milimetreyi geçmeyen pek küçük hayvancıklardır. Şimalî Afrikada fazla tasaduf edilen bu tatarcıklara yerli ahali Bisbis ismini vermektedirler. Asya ve Irak mıntakasında da bu tatarcıklara fazla tasaduf olunmaktadır. En ziyade Yıl çıbanına yakalanmak mevsimi Nisandan Eylül ayına kadar devam eden tatarcık mevsimidir. Bizim memlekette ise Hazirandan Teşrinisani aylarına isabet eden mevsim hastalığa tutulmağa müsait ve muvafık bir mevsimdir. İklim ve muhitin de tesiri olduğunu söyleyen ve iddia eden müellifler de vardır. Buda hastalığı nakleden parazitin veya tatarcığın ancak 20 - 45 derece hararete yaşaması ile Dicle ve Diyarbakır mıntakasının eski bir hastalık mihrak ve yuvası olduğu kolaylıkla anlaşılır. Tatarcıkların altı cinsi bulunup ancak üç nev'i insanları ısırır. Bunların en önde geleni Phlebotomus Papatasis'dir. Bunun ısırması ağrılı ve cilt üzerinde derhal kaşıntı ile müterafik bir kızartı

husule getirir. Bundan başka Phlebotomus Perniciosus ve Phlebotomus sergentideki tatarcıklarda Yıl çıbanının naklinde mühim rolleri vardır. Yıl çıbanının âmili marazisi bulunan Leishmania bu tatarcıkların hazım borularında gizlenerek orada uzun müddet yaşamaktadırlar. Tatarcık cinsinden bulunan bu üç nevi sineklerin hali faaliyette bulunan bir Yıl çıbanını emmesile taşıdığı paraziti tekrar salım ve sağlam bir şahsı ısırması ile Şark çıbanının meydana geldiği anlaşılmıştır. Hastalığı veren mihrak ve menba insanlardır. Halbuki cenup vilâyetlerimizde Suriye ve İranda ve Irak mıntakasında köpek ve kedilerin de birer hastalık yuva ve menba oldukları anlaşılmıştır. Filhakika bu mıntakalarda aörülen kedi ve köpek gibi hayvanların burun, kulak ve göz çevresinde ve ayaklarında sırtlarında uyuz tezahüratı tarzında görülmesile oralarda halk bunları uyuz telakki eder.

Yıl çıbanı ya ellerinde ve çıplak kısmında bir sıyrık ve bereyi taşıyan kimsenin hali faaliyette bulunan bir çıbana tokunarak aşlanmasile veya ara hayvancığın çıbanın öz ve usaresini emerek tekrar baakasını ısırması ile vukua

gelir. Şu halde bu hastalık insandan insana intikal ettiği gibi insandan köpek ve kediye veya hut köpekten insana da geçmesi ve aşılması mümkün olduğu anlaşılmış ve tesbit edilmiştir. Yıl çıbanının andemik bulunduğu yani yerleşmiş olduğu Suriye ve İran havalisinde kedi ve köpeklerde de Yıl çıbanı görülmektedir. Bu çıbanlar kedi ve köpeklerin ekseriya sırt, burun, kulak ve ayaklarında ve göz kenarlarında kılı ve tüyü az kısımlerinde kaşıntılı ve üzeri beyaz ince, kuru ve tefellüslü plaklar halinde tozlanma ve kepeklenme hali görülür ki bunlara yanlış olarak uyuz köpek ve kedi ismi verilmiştir. Bazı kerre köpek ve kedilerdeki âfetler fındık cesametinde sert bir kabarıklık göstererek bir müddet sonra bunlar açılarak tekarruh ederek ve üzerleri kabuklanarak insanlardaki Yıl çıbanını taklit ederler.

Yıl çıbanında muafiyet: Tabii seyrini ikmal eden şark çıban muafiyet verir. İranda çocukların büyük yüklere nazaran şark çıbanına fazla yakalanması büyük kimsele- rin küçüklüklerinde ehemmiyetsiz ve küçük bir noktada Yıl çıbanı çıkararak muafiyet kazandıklarını göstermektedir. Filhakika çocuk-

luk zamanında insan bir kerre yakalanmış ise bir daha hastalık alınmaz. Eğer Yıl çıbanı tabii tekâmülünü yapmadan müdahale yapılarak iyi olmuş ise muafiyet teessüs etmediği cihetle yeniden tekrar insan yakalanabilir. Fakat bu defa hastalık hafif geçer, tekâmülü süratlidir. Suriye ve Bağdat havalisindeki yerlerin bir kısmı çocuklarının ayaklarının görünmiyecek bir noktasına Yıl çıbanı aşı- lıyarak orada ehemmiyetsiz ve küçük bir yara husule getirmek suretile bir muafiyet kazandırmak ve ileride yüzde çıkabilecek ve çirkin bir iz ve leke terkedecek

çıbanların vukuuna meydan vermemektedirler.

(Yıl çıbanının seriri mütaleası) Şark çıbanının devri tefrihi pek mütehavvildir. Villmina ne nazaran 3 - 5 gün gibi pek kısa bir zaman gösterdiği gibi 3 - 5 sene kadar devri tefrihi pek uzayan vakalarda zikretmektedir. Profesör Janselm ise beş ay olduğunu bildirmektedir. Diğer müelliflerin tecrübe ve araştırmalarına göre devri tefrih müddeti yani hastalığa yakalandıktan sonra çıbanın zuhurü bir kaç haftadan bir kaç aya kadar devam ettiği kabul olunmaktadır.

—Sonu Var—

D U A

Varsın birsin Yüce Tanrım
Yoktur sana baş eğmeyen
Ey tenlerin can katanı
Esirge her feâketren
Ömürler ver (İnönüne)
İşlerinde muvaffak kıl
Kılıncını keskin eyle
Olsun ona yokuşlar düz
Maraşala ömürler ver
Düşmanları perişan et
Cumhuriyet Hükûmeti
Daim olsun üstümüzde
Lutfeyle bizi yerme
Merhametli Ulu Tanrım
Resulün hürmetine
Doğru yola götür bizi

Maliksin her güce Tanrım
Ne gündüz ne gece Tanrım
Ey cihanın yaratanı
Bu milleti bu vatani
Selâmet ger her yönüne
Günün üstün et her gününe
Sözlerini geçkin eyle
Nazarını seçkin eyle
Arslan gibi neferler ver
Ordumuza zaferler ver
Yükseltti bu memleketi
İhsan buyur selâmeti
Ayaklar altına serme
Genişlik ver darlık verme
Liyakat ver rahmetine
Mazhar eyle refetine

Halkevi Kütüphanesi memuru
Bahri Kayış

Çorumda söylenilen çığşaklar

Derleyen : EŞREF Ertekin

—Baştarafı 27 inci sayı da—

Oynadılar utuldular
Söylemez bir put oldular

Buna pekçe tutuldular
Şöylemi oynarlar kıykak
Böylemi oynarlar kıykak
Ohayallı hayallı canım
Şaşkın zovallı tu bire mashara

Sıkıldılar terlediler
Donlarına törlediler

Cayır cayır yellediler
Şöylemi oynarlar kıykak
Böylemi oynarlar kıykak
Ohayallı hayallı canım
Şaşkın zovallı tu bire mashara

Takır takır takladılar
Tummanları bo.....

Fincanları yokladılar
Ah bilir oynar bilmez oynar
Ohayallı hayallı canım şaşkın
Zovallı neye kızdın kırmızı
Büber çehreli.

N A K A R A T

Misafirim safa geldin
Bizde ya... dört terklidir

Var atını bağlada gel
Enseni de yağlada gel

Dam ardından geçi geçer
Yüzük bilenlere geçer

Sayın bakın kaçı geçer
Ah bilir oynar bilmez
Oynar ohayallı hayallı
Canım şaşkın zovallı tu
Bire mashara

—Sonu Var—

Halkevi haberleri :

Alaca Halkevinde Bir Toplantı

Sayın Valimiz Bay Muzaffer Akalın Alaca kazasını teftişi münasebetile kaza Halkevi, 25/6/941 akşamı bir toplantı tertip eylemiştir. Sayın Valimizin gösterdiği arzu üzerine bu toplantıya mahallî halk şairleri de sazlarile birlikte iştirâk eylemiştir. Dertliden, Köroğlundan, Karaca oğlundan, Nesimiden, Hataiden koşmalar, nefesler okunmuştur. Köroğlunun kahremanlık destanlarile Dertlinin hissi parçaları bilhassa haz ve takdirle dinlenmiştir. Sayın Valimiz Muzaffer Akalın toplantının sonunda, öz dilimizin kıymet ve güzelliğinin dilden dile dolaşan vesikaları ve halkımızın duyuş, düşünüş ve görüşünün güzel nümuneleri olan bu parçaların halk edebiyatı ve millî kültür tedkikleri bakımından ehemmiyetini izah ile çalışmalarına ne yolda devam etmeleri lâzım geleceği hakkında tavsiyelerde bulunmuşlardır. Toplantıda saz çalıp eski saz şairlerinden parçalar okuyanlar : İshacı köyünden âşık Haydar Bektaş, Koçhisar köyünden Yusuf Er, Kar-

gın köyünden Ali Müslim Delibaş, Alaca Hüyükten Ali Cigez, Manışar köyünden Ali Şahindir.

Bunlardan okur yazar olmadığı halde irticalen koşma ve destanlar tertip eden âşık Haydar Bektaşın söylediği aşağıdaki parçayı bu toplantıya ait bir hatıra ve vesika olarak Mecmuamıza geçiriyoruz :

Söyleyim bir kelâm kendi dilime
Muzaffer Akalın safa geldiniz
Ne hoş geldin Hüseyinabad iline
Muzaffer Akalın safa geldiniz.

Gördüm zatını da dedim maşallah
Dilime geliyor hak kelâmullah
Teşrifiniz hayır olur inşaallah
Muzaffer Akalın safa geldiniz.

Bir saat mikdarı geldin oturdun
Açtın gülümüzü susam yetirdin
İlimize kadem, kerem getirdin,
Muzaffer Akalın safa geldiniz.

Âşık Haydar der ki gönül arzeder
Umarım Mevlâdan vermesin keder
İnşallah Bay bize bir ihsan eder
Muzaffer Akalın safa geldiniz.

Çorum Halkevi faaliyeti

Şehrimiz Halkevinin temmuz ayı içindeki faaliyetini aşağıda sıralıyoruz.

1 — Halkevinin mutad çalışmalarına bu ay içinde de devam edilmiştir. Bu çalışmalardan; Halkevi kitapsarayına adet okuyucu devam etmiş, Müzik şubesi çalışmalarına devam eylemiş ve Spor şubesi de muhtelif idman hareketleri ve ekzersizlerde bulunmuştur.

2 — Bu ay içinde idare heyeti de haftalık mutad toplantılarını muntazaman icra ederek, Evin idarî işleri ve şubelerin çalışmalarına senelik çalışma programlarını tedkik ve tasdik eylemiş ve Evin 941 yılı bütçesini tanzim ve Parti ve vilâyet idare heyetine tasdik için göndermiştir.

3 — Evimizin Gösterit şubesi 25 kişilik bir eleman kafilesile ayın 16 ncı çarşamba günü Sinop ve Samsunda üçer müsamere vermek üzere bir turneye çıkmıştır. İlkönce Sinoba muvasalat eden heyetimiz burada Himmetinoglu ve His-seişayia piyeslerini temsil eylemiş

millî ve mahallî oyunlar oynamıştır ve temmuzun 20 inci günü Samsuna dönerek burada 10 a keza Himmetinoglu piyesni temsil eylemiş ve mahallî oyunlarımızı ve bilhassa çok alkışlanan Çorum halayını burada müteaddit defalar oynamıştır. Temsil heyetimiz temmuzun 25 inci perşembe günü şehrimize dönmüştür.

4 — 21 Temmuz Montrö zaferi Halkevi salonunda çok parlak bir tezahurat içinde kutlanmıştır.

Kıymetli Valimiz Sayın Bay Muzaffer Akalın başta olduğu halde bütün daire Müdürleri, memur, öğretmen ve oldukça kalabalık halkın iştirâk eylediği bu merasim, evin bandosu tarafından çalınan İstiklâl Marşile açılmış ve Dil ve Edebiyat şubesi azasından Ortaokul tarih öğretmeni Ni-yazi Ünsal tarafından bu günün ehemmiyetini ve boğazların muhtelif tarihlerdeki vaziyetini tebarüz ettiren çok heyecanlı bir hitabede bulunulmuş ve bu münasebetle bu büyük zaferin istihsalinde en büyük âmil olan Millî Şefimiz sevgili Cum-

hurreisimiz İnönüne Türk milletinin duyduğu sonsuz minnet ve şükran hisleri tekrar olunmuştur.

5 — Lozan zaferi : 24 Temmuz perşembe gününe tasadüf eden Lozan sulh zaferimiz de, aynı heyecan ve aynı tezahüratla tes'îd edilmiş, keza bu toplantıya başta kıymetli Valimiz sayın Bay Muzaffer Akalınla öğretmen, memur ve güzide halk tabakası iştirâk eylemiştir. Bu toplantıda da söz alan Niyazi Ünsal ; Lozan sulhile menfur Sevr muahedesi arasındaki büyük ve acı farkları mukayese eylemiş ve bu büyük zaferin kahreman Türk Milletine bahşettiği şanlı varlıkları ve yüksek deha ve sarsılmaz azmle bu günü biz-zat tehakkuk ettiren millî savaşın kahreman ve muzaffer komutanı ve Lozan sulhunun muzaffer diplomatı sevgili İnönümüze karşı beslediğimiz ezeli ve ebedî şük-

ran ve tazim hislerine tercüman olmuştur.

6 — Açılmasına evvelce karar verilip yerinin de hazırlığı hitama ermiş olan eldokumacılık kursu şimdilik on tezgâh ve çıkırıkla açılmak üzeredir. Pek yakında merasimle açılacak bu sanat yuvasından köylü ve şehirli her vatandaş bilâistisna istifade edebileceklerdir.

7 — Evin sosyal yardım ve Köycülük şubeleri de işbirliği yaparak köy gezileri tertip eylemekte ve köylü yurddaşın müsait zamanında bu gezilerini temadi ettirerek köylünün sıhhi, içtimai ve ziraî durumları üzerindeki tedkiklerine devam olunacaktır.

8 — Spor şubesi Ağustos ayı içinde Mecidözüne yapacağı bir turnuva maçı için hazırlıklarına devam eylemektedir.

İKTİBASLAR

Evimiz Temsil kolunun Samsun ve Sinop taverdiği temsiller, heriki şehirde de çok beğenilen ve alkışlanan Halayla beraber, millî ve mahalli oyunlardaki kabilemizin gös-

terdiği yüksek başarıdan sitayiş-kâr bir lisanla bahseden Samsun ve Sinop gazetelerinin neşriyatlarını aynen iktibas ediyoruz :

ÇORUM HALKEVİ TEMSİL KOLU

Sinopta bulunan Çorum Halkevi gençlerinden yirmi beş kişilik bir gurup pazar günü şehrimize gelmiştir.

Gurup salı gecesi, Samsun Halkevi tarafından ihzar edilen Zafer sine-masında Himmetin oğlu piyesini temsil etmiş ve piyesten sonra içlerinde bulunan bir ekip tarafından davul, zurna ile Çorum'un millî oyunlarından «Halay'ı» oynanmıştır.

Sinemada kalabalık bir halk kütlesi bulunuyordu. Gençler gerek temsilde ve gerek millî oyunda çok muvaffak olmuşlar ve mütemadî alkışlanmışlardır.

Çarşamba gecesi Samsun Halkevi, Ordu evinde misafirler şerefine büyük bir ziyafet vermiştir. Ziyafette Vali, Vali muavini, komutan vekili ile büyük memurlar, Parti erkânı, Matbuat ve Cemiyetler mümessilleri ve daha bazı zevat bulunmuşlardır.

Bu ziyafette en nefis yemeklerle meyveler yenilmiş ve bira yerine bol bol ayran içilmiştir.

Ziyafetten sonra salona geçilerek davul, zurna ve Çorum millî kıyafeti ile halay oyunu tekrar oynanmıştır. Yavaştan başlayan bu oyun, gittikçe kızışarak ittirad ve intizam içinde cereyan ettiği için seyirciler üzerinde hakikaten tehyic edici bir tesir bırakmıştır. Oyuncular muvaffak olmuşlar ve orada bulunanlar tarafından sürekli alkışlanmışlardır. «Samsun»

ÇORUM HALKEVLİLERİ ŞEHRİMİZDE

Sinop, örneksiz iki gece yaşadı

Çorum Halkevi gençlerinden 25 kişilik bir gurup başlarında Ortaokul riyaziye öğretmeni Cudi Ege olduğu halde cuma günü Samsundan gelen

vapurla şehrimize gelmişlerdir. Vapurdan karşılanarak bando ve kardeşlik tezahürleri arasında park iskelesine çıkan misafirlerimizle birinci gece, Halkevi salonlarında Sinop Halkevlileri samimî saatler geçirdiler ve bir tanışma yaptılar.

Cumartesi günü sabahleyin Atatürk anıtına çelenk konuldu. Öğleden sonra Halkevi salonunda millî Çorum hava ve raksları ile şarkılı (Himmetin oğlu) piyesi temsil edildi. Akşam üstü şehir gazinosunda Sayın Valimiz taraflarından şereflerine bir çay ziyafeti verildi ve parkta bütün halkın huzur ile millî havalar çalındı, kayık gezileri yapıldı, gece tekrar Halkevi salonunda (Hissei şayia) temsil edildi. Pazartesi günü İstanbuldan gelen vapurla Samsuna hareket eden misafirlerimiz Sinop gençliği ve Halkevlileri tarafından sevgi ve samimiyet tezahürleri arasında uğurlanmışlardır. «Sinop»

MES'UL MÜDÜR : Dr. PERTEV KALELİOĞLU

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat
komitesi çıkarır

YIL : 4 SAYI : 29

1 Eylül 1941

Basıldığı yer : Çorum Vilâyet Matbaası